

Handläggare
Sophie Jonneryd, SCF
Katarina Håkansson, UBF
Christina Stenhammar, UBF

Datum
2018-12-10

Diarienummer
SCF-2018-0460

Socialnämnden

Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att ge förvaltningen i uppdrag att i samarbete med utbildningsförvaltningen återkomma med en bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas utifrån redovisningen, samt

att återredovisningen ska ske senast maj 2019.

Bakgrund

Socialnämnden och utbildningsnämnden beslutade i oktober 2018 att ge förvaltningarna i uppdrag att till nämndmötena i december 2018 ta fram en beskrivning av nuläge och process vad gäller det hälsofrämjande och drogförebyggande arbetet i kommunen samt hur arbetet vid misstanke om narkotikaanvändning hos elever hanteras.

Kartläggningen skulle tas fram utifrån ett elevperspektiv, där insatser från båda förvaltningarna skulle beskrivas och där det också skulle framgå hur insatserna hänger samman. Vidare skulle beskrivas hur samverkan mellan förvaltningarna idag ser ut.

Syftet var att beskrivning skulle kunna ligga till grund för bedömning om arbetet är välfungerande eller om det finns utvecklingsbehov.

Föredragning

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har i nära samverkan tagit fram en nulägesbeskrivning över hur arbetet mot narkotika i skolan ser ut. Beskrivningen omfattar både det hälsofrämjande, drogförebyggande och åtgärdande arbetet när skolan misstänker eller har vetskap om missbruk av narkotika hos elever.

I arbetet har följande förbättringsområden identifierats.

- Tillgång till kunskap inom ANDT (alkohol, narkotika, doping, tobak) för såväl skolpersonal som elever och vårdnadshavare
- Orosanmälningar till socialtjänsten
- Återkoppling till skolor om vad som händer efter anmälan
- Samtycke för att öppna upp sekretessen och därmed underlätta samarbete mellan skola, socialtjänst och andra aktörer
- Information vid övergångar mellan skolor

Konsekvenser för barn/elever

Beskrivningen syftar till att belysa hur det hälsofrämjandet och drogförebyggande arbetet ser ut för eleverna i Uppsala kommun. Den syftar vidare till att belysa om det finns välfungerande och effektiva rutiner och sätt att samarbeta kring elever som riskerar att hamna i eller befinner sig i missbruk.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt.

Socialförvaltningen

Kaisa Björnström
Direktör

Handläggare
Jonneryd Sophie SCF
Stenhammar Christina UBF
Katarina Håkansson UBF

Datum
2018-12-10

Diarienummer
SCN-2018-0460
UBN-2018-6074

Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan

Innehåll

Innehåll.....	2
Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan	3
Bakgrund	3
Sammanfattning.....	3
Verksamheternas grunduppdrag	3
Hälsofrämjande och förebyggande arbete	4
Definitioner	4
Nuläge hälsofrämjande och förebyggande arbete inom utbildnings- respektive socialförvaltningen...	4
Process vid misstanke eller vetskap om narkotikamissbruk hos elever	6
Förbättringsförslag.....	8
Tillgång till kunskap.....	8
Orosanmälningar	8
Återkoppling till skolan om vad som händer efter anmälan.....	9
Samtycke.....	9
Övergångar.....	9
Bilaga 1	10

Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan

Bakgrund

Socialnämnden och utbildningsnämnden beslutade i oktober 2018 att ge förvaltningarna i uppdrag att till nämndmötena i december 2018 ta fram en beskrivning av nuläge och process vad gäller det hälsofrämjande och drogförebyggande arbetet i kommunen samt hur arbetet vid misstanke om narkotikaanvändning hos elever hanteras.

Kartläggningen skulle tas fram utifrån ett elevperspektiv, där insatser från båda förvaltningarna skulle beskrivas och där det också skulle framgå hur insatserna hänger samman. Vidare skulle beskrivas hur samverkan mellan förvaltningarna idag ser ut.

Med en sådan beskrivning som grund var tanken att därefter i samverkan bedöma om åtgärder behöver vidtas tidigare, behöver samordnas bättre eller om nya former av åtgärder och samverkan behöver utvecklas.

Sammanfattning

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har i nära samverkan tagit fram en nulägesbeskrivning av hur arbetet mot narkotika i skolan ser ut. Beskrivningen omfattar både det hälsofrämjande, drogförebyggande och åtgärdande arbetet när skolan misstänker eller har vetskap om missbruk av narkotika hos elever.

I arbetet har följande förbättringsområden identifierats.

- Tillgång till kunskap inom ANDT (alkohol, narkotika, doping, tobak) för såväl skolpersonal som elever och vårdnadshavare
- Orosanmälningar till socialtjänsten
- Återkoppling till skolor om vad som händer efter anmälan
- Samtycke för att öppna upp sekretessen och därmed underlätta samarbete mellan skola, socialtjänst och andra aktörer
- Information vid övergångar mellan skolor

Verksamheternas grunduppdrag

I skolornas uppdrag ingår att verka för en drogfri skola. Alla i skolan har ansvar för att reagera och agera, samt att arbeta för målet att uppnå en drogfri skola. Detta gör skolans medarbetare genom att arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande. Till stöd för ledning och medarbetare inom utbildningsförvaltningens skolverksamhet i Uppsala kommun finns ”Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola”.

Socialförvaltningens uppdrag gällande missbruk innefattar både förebyggande och uppsökande arbete i syfte att förhindra att barn och unga far illa. Det är också socialförvaltningen som ansvarar för myndighetshandläggning samt ombesörjer insatser för stöd och behandling inom missbruksområdet.

Hälsofrämjande och förebyggande arbete

Definitioner

Hälsofrämjande arbete i skolan fokuserar på att stärka eller bibehålla barns och elevers välbefinnande. Alla inom verksamheten har ett ansvar för att stärka frisk- och skyddsfaktorer som leder till god hälsa, och som underlättar utveckling och lärande. Förebyggande perspektiv handlar om att undvika riskfaktorer och om att utforma strategier, modeller och arbetssätt som gör att negativa konsekvenser, som exempelvis drogkonsumtion för med sig, minskar. Att klara skolan är en viktig skyddsfaktor (Skolverket).

Med förebyggande arbete inom socialtjänsten avses insatser som förhindrar eller motverkar uppkomst av sociala problem och social utestängning. Begreppet ”förhindrar” är i det här sammanhanget synonymt med att stoppa uppkomsten av sociala problem eller social utestängning. Det är det övergripande målet med allt förebyggande arbete. Begreppet är synonymt med att motarbeta eller försöka förhindra sociala problem och social utestängning. (SOU 2018:32).

Det hälsofrämjande och drogförebyggande arbetet går ofta i varandra. Vidare kan arbete bedrivas på och insatser kan ges på olika nivåer.

- Samhällsnivå – insatser som syftar till en god samhällsmiljö och som riktar sig till alla i en population. Det kan vara uppsökande verksamhet eller att socialtjänsten lokaliserar delar av sin verksamhet på familjecentraler, ungdomsmottagningar eller öppna förskolor.
- Gruppnivå – insatser som riktar sig till grupper och individer som vistas i riskmiljöer eller bedöms tillhöra någon riskgrupp. Det kan handla om ett visst bostadsområde eller barn till föräldrar med psykisk ohälsa och stöd kan ges i form av råd och stöd, gruppverksamheter eller riktade informationsinsatser.
- Individnivå – insatser som är utformade utifrån en specifik individs behov. Här finns tidiga insatser och särskilt stöd till barn som uppvisar problembeteenden eller till föräldrar som har svårt att klara sin föräldraroll. Det kan också vara återfallsprevention eller andra individuella insatser.

Nuläge hälsofrämjande och förebyggande arbete inom utbildnings- respektive socialförvaltningen

Nedan följer exempel på hälsofrämjande och förebyggande arbete som i nuläget bedrivs och som finns tillgängligt för barn och unga i Uppsala kommun.

Alla elever ska ges förutsättningar att klara sin skolgång, vilket är den starkaste skyddsfaktorn.

- Ordinarie undervisning med god kvalitet. (UBF)
- Elever ges vid behov tillgång till extra anpassningar och särskilt stöd. (UBF)
- Elevhälsans arbete för att främja, förebygga och stödja elevers utveckling mot utbildningens mål. (UBF)

- Skolors värdegrundsarbete, arbete för att motverka kränkande behandling, arbete för att skapa goda relationer och motverka utanförskap. Uppsala ungdomsjour deltar i temaveckor kring värdegrundsarbete. (UBF, SCF)
- Främja skolnärvaro, uppmärksamma frånvaro och/eller förändrat beteendemönster tidigt. (UBF, SCF, OMF)
- Samarbete mellan hem och skola. (UBF)

Elever ges kunskap och tillfälle att diskutera frågor om främjande av hälsa och drogers påverkan.

- Kunskaper om droger och dess påverkan på kroppen finns med som centralt innehåll i kursplaner för t ex Idrott och hälsa, naturorienterande ämnen och hemkunskap. (UBF)
- Rektorer i grundskolan och gymnasieskolan har enligt läroplanen ansvar för att det i undervisningen i olika ämnen integreras ämnesövergripande kunskapsområden som till exempel riskerna med alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT-undervisning). (UBF)
- Hälsosamtal erbjuds vid fem tillfällen från förskoleklass till gymnasiet. (UBF)
- Öppen mottagning hos elevhälsan. (UBF)
- Telefonrådgivning på Ungdomscentrum, mottagningsenheten med flera. (SCF)
- Arbete enligt handlingsplan för en tobaksfri skoltid. (UBF)

Rutiner och riktlinjer till stöd för skolors arbete

- Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola.
- Skolors plan mot kränkande behandling.
- Rutiner för överlämningar mellan skolor.

Arbete för att skapa trygghet och ha beredskap att agera

- Vuxennärvaro på raster. (UBF)
- Riktade insatser för ungdomar i missbruk i samarbete mellan Uppsala ungdomsjour och polis. (SCF)
- Samverkan mellan socialtjänst, polis och civilsamhället, vid exempelvis storhelger och särskilda arrangemang. (SCF)
- Trygghetsvandringar både i centrala staden och i andra bostadsområden. (SCF)
- Områdesarbete. (SCF)
- SSPF-samverkan (skola, socialtjänst, polis, fritid) på högstadiet och i Gottsunda/Valsätra också i mellanstadiet (SCF samordnar). Se vidare nedan under punkt 7.

Stöd till vårdnadshavare/familjer

- Föräldramöten där frågor om droger och andra riskbeteenden tas upp. (UBF, SCF)
- Föräldraskapsstöd i grupp – Cope för föräldrar till barn 3 - 12 år alternativt tonåringar samt ledarskapsträning för föräldrar (LFT), en föräldracirkel för tonårsföräldrar. (SCF)
- Råd & stöd – öppen ingång för stödsamtal till både barn/ungdom/familj. (SCF)
- Ungdomscentrum – öppen ingång. (SCF)
- Trappan – stöd till barn 5 - 20 år i familjer där förälder har problem med psykisk ohälsa och/eller missbruk eller vid separation, konflikt och våld. (SCF)

Process vid misstanke eller vetskap om narkotikamissbruk hos elever

Nedan beskrivs hur arbetet vid misstanke om bruk av narkotika är organiserat. I bilaga 1 finns en bild som inte är heltäckande men som syftar till att ge en överblick och förståelse för processen.

1. **Skolan misstänker bruk av narkotika.** Om eleven är under 18 år kontaktas vårdnadshavare. Är eleven över 18 år tas direkt kontakt med denne. Skolan informerar om att orosanmälan till socialtjänsten kommer att göras. Skolan bör samtidigt rekommendera elev/vårdnadshavare att ta kontakt med Ungdomscentrum för samtalsstöd och urinprovlämning. För att skolan ska kunna ta del av provsvar lämnar skolan en blankett för samtycke som vårdnadshavare/elev kan ta med sig underskriven till Ungdomscentrum. Detta öppnar upp sekretessen så att Ungdomscentrum kan återkoppla urinprovsvär till skolan, vilket möjliggör att skolan får vetskap om huruvida en elev använder narkotika eller inte.
2. **Orosanmälan till socialtjänsten.** Alla som arbetar med barn eller ungdomar är vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa, skyldiga att göra anmälan enligt 14 kap. 1 c § SoL. Det räcker enligt lagen med att *misstanke* finns om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa, för att en anmälan skyndsamt ska göras. Orosanmälan kan göras av skolan, av ungdomsjouren, av personal på fritidsgård eller av annan aktör som är orolig för eleven.
3. **Mottagningsenheten** inom socialtjänstens myndighetsutövande del tar emot anmälan och slussar, om eleven redan är aktuell eller nyligen varit det, vidare till aktuell utredningsenhet. Mottagningsbevis skickas till anmälaren via epost. Förhandsbedömning görs inom 14 dagar och innebär en bedömning av om socialnämnden ska inleda en utredning eller inte.

Om eleven inte sedan tidigare är aktuell inom socialtjänsten och det bedöms lämpligt erbjuds ungdomen/vårdnadshavaren ett anmälningsmöte. För detta krävs samtycke från vårdnadshavare. Syftet är att ge ett tillfälle för ungdomen/vårdnadshavare att träffa den som gjort anmälan, till exempel skolan, och få bättre vetskap om vad som orsakar oron.

Därefter tas beslut om att inleda eller inte inleda utredning. Under förutsättning att socialtjänsten inte bedömer att det är olämpligt kan besked lämnas till anmälaren om utredning har inletts eller inte. Är ungdomen redan aktuell på en utredningsenhet kan orosanmälan vara en del i en redan pågående utredning. Orosanmälan kan innehålla nya uppgifter som måste tas med i den pågående utredningen och kan påverka denna. Har ungdomen redan en beviljad insats görs en förhandsbedömning utifrån orosanmälan som kan leda till ytterligare insatser eller ej.

4. **Utredning** görs på en av socialtjänstens myndighetsavdelningar. Under utredningen kan uppgifter från bland annat skolan inhämtas.

5. **Biståndsbeslut.** Insatser kan beviljas om behov finns. Det kan exempelvis handla om stöd och behandlingsinsatser på Ungdomscentrum, kontaktperson, ungdomscoach, frivillig placering (SoL) eller mot ungdomens vilja (LVU). Insatserna följs upp och avslutas när de är fullföljda alternativt vid sammanbrott, då andra insatser kan komma ifråga.
6. **Ungdomscentrum.** Socialtjänstens öppenvård för elever/ungdomar och deras familjer. Ungdomsteamet på Ungdomscentrum har specialistkompetens inom missbruk och tar emot så kallade egenansökningar från ungdomar och/eller vårdnadshavare. Via en egenansökan är det möjligt att få stöd i form av fem samtal och två urinprover.

För att få mer omfattande stöd från Ungdomscentrum krävs myndighetsbeslut från socialtjänstens myndighetsutövande del. Då kan omfattande och längre stöd- och behandlingsinsatser bli aktuella, exempelvis strukturerad utredning och bedömning av missbrukets omfattning, olika behandlingsprogram, familjeterapi och urinprovlämning.

Under förutsättning att skolan inhämtat samtycke från ungdom eller vårdnadshavare kan Ungdomsteamet återkoppla urinprovsvär till skolan. När Ungdomsteamet arbetar med egenansökningar och bedömer att ungdomen/familjen behöver mer omfattande stöd kan de göra ett utredningsunderlag till socialtjänstens myndighetsdel. Syftet är att utredning och beviljande av insatser ska gå så snabbt som möjligt. Ungdomsteamet ger också rådgivning per telefon till privatpersoner, skolor och andra aktörer.

7. **SSPF-samverkan (enbart grundskola).** Skola, socialtjänst, polis och fritid samverkar i SSPF-grupper. Kommunens högstadieskolor är fördelade på fyra SSPF-grupper som samordnas av Uppsala ungdomsjour. Det finns också gruppen SSPF-junior, vilken arbetar med sju mellanstadieskolor i Gottsunda/Valsätra. SSPF-grupperna träffas var fjortonde dag och möjliggör att alla aktörer får en gemensam bild av nuläget. Det gäller aktuella fenomen som exempelvis trender, oro, narkotika eller andra risker som ses. Det är också en möjlighet att lyfta grupper av ungdomar eller enskilda ungdomar anonymt för att rådgöra kring situation. Från skolan deltar vanligtvis kurator, rektor, biträdande rektor. Från socialtjänsten deltar Uppsala ungdomsjour (samordnande), Ungdomscentrum och socialtjänstens myndighetsutövande del.
8. **SSPF individ (enbart grundskola)** – en del av SSPF. Vid oro för ungdom kan någon av aktörerna i SSPF inhämta samtycke från vårdnadshavare för att möjliggöra att man tar upp den enskilda ungdomen på ett SSPF-möte och diskuterar vilket stöd som behövs. En handlingsplan skrivs där det ska framgå vad och vilka som ska ha kontakt med ungdomen och familjen. Det kan innebära att en orosanmälan görs eller annat stöd såsom ett nätverksmöte. Det är ungdomen och familjen som bjuder in relevanta aktörer och personer kring ungdomen till ett nätverksmöte för att snabbt kunna sätta in

stödinsatser. I de fall det finns en pågående utredning inom socialtjänsten kan viktig kunskap komma fram på mötet som kan snabba på utredningen. Uppsala ungdomsjour samordnar. Efter cirka en månad hålls ett uppföljande möte för att stämma av att överenskomna åtgärder har kommit igång.

Förbättringsförslag

För att kunna göra nulägesbeskrivningen har en workshop genomförts den 8 november. Från utbildningsförvaltningen deltog en rektor, en kurator, en skolsköterska, en psykolog, en elevhälsosamordnare, verksamhetschef för centrala elevhälsan samt en koordinator. Från socialförvaltningen deltog avdelningschef ungdom, enhetschef på Ungdomscentrum, två enhetschefer från myndighet ungdom, en kvalificerad handläggare, socionom/ungdomsbehandlare, en kvalitetsutvecklare samt ANDTS-samordnare (alkohol, narkotika, dopning, tobak, spel). För att få en så rättvisande bild som möjligt har kompletterande uppgifter i efterhand inhämtats från chefer inom socialförvaltningen.

Förutom underlag till beskrivningen bidrog workshopen till en bättre förståelse för varandras områden och verksamheter. Flera personer beskrev hur de direkt kan göra förändringar på hemmaplan för att dessa områden ska förbättras för eleverna. Nedan redovisas några områden där gruppen identifierade möjligheter till förbättringar

Tillgång till kunskap

Skolor kontakter Ungdomscentrum och efterfrågar hjälp med hur de ska agera vid drogmisstanke eller uttalade bekymmer. Det finns ett behov av strukturerat stöd i hur skolorna ska bemöta ungdomar och familjer i dessa situationer. Den form för samverkan som SSPF tillhandahåller för grundskolors högstadier saknas för gymnasieskolan.

Skolor efterfrågar också kunskap om droger, drogtecken och symptom. För att kunna ha rätt "glasögon" på sig krävs kunskap. Skolor uppfattar att också föräldrar efterfrågar kunskap om droger, drogtecken och symptom. Givetvis är det också mycket viktigt att elever får kunskap om ANDT i sin undervisning för att kunna göra kloka val. En särskilt utsatt grupp i detta sammanhang är nyanlända elever.

Orosanmälningar

Det framkom i workshopen att personal inom skolan kan tveka att göra en orosanmälan för man tycker inte att man har tillräckligt säkert underlag. Man kan också känna att det inte gör någon skillnad att göra en anmälan till socialtjänsten. Det kan handla om att det upplevs som att inget görs eller att de inte får återkoppling efter att en anmälan gjorts. Från socialtjänsten framfördes att det är viktigt att få en anmälan även om det inte finns belägg för att bruk av droger förekommer. Det gör att socialtjänsten får rätt indikatorer och åtgärder kan vidtas snabbare i det fall det inkommer fler anmälningar. Sammantaget kan därför en anmälan få en avgörande betydelse. Denna kunskap och förståelse behöver finnas hos personal på skolorna.

Återkoppling till skolan om vad som händer efter anmälan

På workshopen framkom att när en orosanmälan inkommer till socialtjänsten så kan rutinerna ibland se olika ut beroende på vilken avdelning som tar emot anmälan, återkoppling görs på olika sätt. Här finns således förbättringspotential. Det gäller även möjlighet till delaktighet i processen, där skolan ibland bjuds in till ett så kallat anmälningsmöte, ibland görs det inte. Chanserna att bli inbjuden i ett sådant möte och komma med i processen kan öka om skolan efterfrågar det i anmälan, något skolorna inte alltid känner till.

Samtycke

I enlighet med ”Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola” ska samtycke inhämtats av skolan genom blanketten som återfinns i handlingsplanens bilaga 1. Att samtycke kommer till stånd är därmed i hög grad beroende enbart på skolan. För att ytterligare öka möjligheterna till samverkan bör även andra aktörer, till exempel Ungdomscentrum, kunna initiera frågan om samtycke.

Övergångar

Övergångar mellan grund- och gymnasieskola samt mellan fristående och kommunala utförare, särskilt utanför terminsskiftet, är kritiska tillfällen.

Bilaga 1